

inculpationem, non ad irrationem (novit Deus), sed ad cautelam super his amplioem». Fa la impressió que Joan Gerson estava avisant Vicent Ferrer i, tal vegada la declaració de Benet XIII com a antipapa pel concili, podia generar-li certes incomoditats si recordaven les acusacions formulades en temps pretèrit i que el pontífex havia estat el seu valedor.

La biografia del professor Daileader proporciona moltíssimes claus d'interpretació tant del personatge, Vicent Ferrer, com de la societat que l'envoltà i al si de la qual ell desenvolupà tant la seua vida pastoral com la seua activitat política.

Francisco M. GIMENO BLAY
Universitat de València

FARRÉ I VILALTA, Imma (2019): *La revista Joventut: literatura, modernitat i eclecticisme*. Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, 423 p.

Aquest volum prové d'una tesi doctoral presentada el gener de 2016, on es feia un estudi detallat de la revista *Joventut*. La tesi en si és un treball considerable que cobreix els set anys (1900-1906) de la revista, amb una recerca exhaustiva que va permetre donar a conèixer obres i autor(e)s sovint poc estudiades, especialment dones, i moviments, corrents, debats i polèmiques, etc. Aquest volum només ens n'ofereix una part, provinent del capítol 6, que tracta de la creació literària i la crítica. El títol del volum és la hipòtesi de treball: el que caracteritza la revista és el desig de modernitat i l'eclecticisme. La quantitat de dades que proporciona fa augurar que esdevindrà durant força temps una obra de referència sobre aquesta publicació i la seva època.

L'autora comença (cap. 1) gairebé *in media res* amb un estudi sobre els debats que va originar la crítica literària exercida a la revista i les acusacions de parcialitat (el text diu «imparcialitat» [p. 22] suposem que per lapsus) de què va ser objecte. El cap. 2 està dedicat a estudiar-hi la presència d'alguns dels autors més representatius de la literatura vuitcentista, com Verdager (29) o Guimerà (33), tant l'obra original que hi publiquen com la seva recepció entre els crítics de la revista. D'altra banda, hi figuren debats, el més previsible dels quals és la vigència dels Jocs Florals (57). El cap. 3 («L'eclecticisme literari, emblema de la modernitat contemporània») ocupa dues terceres parts del llibre. En aquest capítol l'autora distingeix entre la poesia (subcapítols 3.1 a 3.3) i la prosa (3.4 i 3.5), i entre l'obra de creació publicada a la revista i les crítiques a obres publicades. Pel que fa a la poesia, el subcapítol 3.1 està dedicat a Joan Maragall, que és l'únic estudi monogràfic sobre un sol autor; el 3.2, dedicat a «les constel·lacions poètiques», inclou el vitalisme (137), la poesia de la natura (141), la poesia social (164) i el decadentisme (181); i el 3.3 estudia la «batalla del sonet». Ja dins la prosa, el 3.4. estudia el ruralisme, especialment J. Ruyra i C. Albert, i el 3.5, l'«Aiguabarreig de corrents narratius: del decadentisme a la revifalla del costumisme», que inclou decadentisme (281), «prosa sentimental i romàntica» (329), regeneracionisme (345), realisme (360), costumisme (378) i gènere fantàstic (387).

Aquesta recerca no podria fer-se sense un buidatge sistemàtic de la revista, que permet a l'autora confegir llistes exhaustives dels textos publicats per Apelles Mestres (39), Caterina Albert (246) o Carme Karr (361); de passada, podem recuperar títols d'autors menors, com Emmanuel Alonso (299), Jaume Sabartés (319) o Xavier de Zengotita (344). L'autora no ha inclòs molt del material que va incorporar a la seva tesi; per exemple, tal com aclareix a la introducció (9), hi manca l'anàlisi de la creació dramàtica, que es pot trobar en un article que, posteriorment a la lectura de la tesi, va publicar a *Els Marges* (119, tardor 2016, p. 58-83). En optar per centrar-se en la crítica literària i en l'obra de creació dels diferents autors, l'autora tampoc no inclou informació sobre quan i per què s'origina la revista, quin és el seu grup original, qui la finança, etc., tot i que és una recerca que ella va realitzar per a la tesi; aquesta exclusió explica l'inici abrupte del volum. Tot i que podem trobar informació sobre l'origen de la revista en qualsevol història de la literatura, hauria estat interessant incorporar al volum aquestes dades. Però potser el que caldria recuperar amb més urgència són les llistes provinents de l'esmentat buidatge, per

autors, títols, obres ressenyades, subscriptors a les diverses iniciatives, etc.; però també les imatges de les cobertes i, fins i tot, censos tan curiosos com el dels esperantistes. Òbviament aquestes llistes no es poden incloure en el volum que ressenyem, però haurien de poder trobar-se en qualsevol web acadèmica o institucional.

La classificació de les «constel·lacions poètiques» prové, en gran part, de la que va proposar Castellanos en la seva *Antologia de la poesia modernista* (1990), on ja es troben epígrafs com *poetes de la natura, harmonia còsmica o poesia social*, que reapareixen en els títols dels capítols d'aquest volum, amb les variacions que Castellanos va fer posteriorment, tal com la mateixa autora assenyala (164, n. 194); també trobem aquí la *batalla del sonet*, un epígraf de Castellanos que sembla consolidat ja en la historiografia. Finalment trobem termes com *ruralisme, costumisme o regeneracionisme*, tan usats que sembla que no calgui definir, tot i que la mateixa autora reconeix que en alguns casos, com passa amb *decadentisme*, «les etiquetes ens cauen dels dits a l'hora de destriar cada un d'aquests grups» (298). De tota manera, hauria estat útil introduir distincions entre la confusa terminologia del moment: per exemple, quin sentit té *romàntic* a «composicions de caire romàntic» (51)? És el mateix terme que usa a «Prosa sentimental i romàntica» (329 pàssim)? O en aquest cas és només una evocació del títol d'Enric de Fuentes *Romàntics d'ara* (330)? I en qualsevol cas, quina relació té amb el moviment que el món acadèmic ha convingut a denominar *romanticisme*? *Catalanisme* és un tret que, segons l'autora, defineix *Juventut* (26, 57) i que, suposem, s'entén en el sentit que l'usa Via (60), que sembla, d'altra banda, identificar-se amb el «catalanisme progressista» (16), que abans ha estat identificat amb «modernitat» (15), i que suposem que s'oposa a un «catalanisme més reaccionari» (62): caldria que fos objecte de discussió. No sabem què es proposen els poetes que «defugen l'artifici formal» (134) ni tampoc si ho aconseguen, perquè el text de Pompeu Gener que s'ofereix com a mostra (p. 135) només amb molta fantasia es pot considerar un poema.

El volum inclou nombrosos fragments extrets de la publicació; això és especialment útil en obres d'autors menors o en obres menors d'autors canònics; no sempre, però, estan del tot justificats: se cita la traducció que fa Cristòfor de Domènech (296) d'un text de Gabriel Faure, el qual no escrivia pas per ser publicat a *Juventut*. A propòsit d'aquest text, val la pena observar que sovint, en llegir parafrasis dels textos citats, no acabem de distingir la veu de l'articulista i la de l'autora: «Domènech s'entusiasma davant d'aquest text que, com intenta demostrar Faure en el pròleg, no és pornografia» (296): és l'opinió de l'autora, de Faure, de Domènech o dels tres? O més endavant: «Pell i Cuffí ofereix uns quants relats [...] que ens interessa de destacar especialment perquè es tracta d'escriptors de dots excepcionals» (318): els considera excepcionals l'autora o Pell i Cuffí?

L'autora prefereix presentar a comentar, i les enumeracions se sobreposen a les anàlisis. Abunden, doncs, llistes de títols i d'autors (fàcilment recuperables, si algun dia se'n publiquen els índexs), però sovint trobem a faltar l'aportació de l'autora. En mancar sovint una valoració sobre textos i autors, alguns dels quals probablement coneix l'autora millor que ningú, resulta difícil valorar la publicació en el seu conjunt. En alguns casos esmenta estudiosos que sí que han opinat sobre la revista, com Josep Pla a la seva «Història de la revista *Juventut*», on acumula judicis, sovint negatius, amb la seva habitual contundència, que l'autora cita (13, 106), però tampoc no valora. S'enumeren les traduccions que Zanné fa de Mallarmé (292), però no se'ns diu què van aportar en aquell moment ni si tenen validesa encara ara. L'autora s'entreté a resumir un conte de Villiers de l'Isle Adam traduït per Zanné (293), però no sabem què aporta aquest resum al coneixement de l'obra de Zanné ni al projecte de *Juventut*.

En canvi, quan parla d'«el pensament nietzscheà que tan bé coneix Gener» (345), està emetent una opinió que, en aquest cas, recolza en Triviño (2000) i Espinós (2007), i que contrasta amb l'escàs entusiasme que el nietzscheanisme de Gener havia ocasionat fins ara en els estudiosos del Modernisme (vegeu, per exemple, Valentí: 1973: 33, o la tesi, inèdita, de Heidi Grünewald); caldria, doncs, argumentar més aquesta afirmació. La valoració de Gener, en qualsevol cas, s'integra en el canón (que diríem ara) que la revista està elaborant, significatiu tant pels autors que acull com pels que descarta (per exemple, Joan Umbert, 22). Seria interessant que l'autora ens comentés si segueix encara vigent. Això no vol dir que no hi hagi una hipòtesi, que es fa explícita ja en els títols de cada un dels capítols: *constel·lacions*,

aiguabarreig, amalgama..., que remetent, doncs, a l'«eclecticisme» que esmenta en el títol del volum. D'altra banda, algunes de les decisions que pren també indiquen l'elaboració d'un cànon, per exemple les pàgines (359-368), que dedica a la prosa de Carme Karr i la denúncia que fa de la «poca atenció que ha merescut» (361); no és, doncs, per manca de criteri, sinó potser per un excés de precaució, que l'autora no es pronuncia.

La bibliografia és molt completa, fins a incloure estudis obsolets: no cal, per exemple, rebatre Ràfols (146), que se cita per l'edició de 1982, però que de fet és de 1949; en canvi, podria haver tret més profit del volum V del *Panorama crític de la literatura catalana* (2010), que tanmateix cita a la bibliografia. Potser hauria estat útil que, en referir-se a corrents i autors europeus (l'art per l'art [108], Ruskin [142]) consultés una bibliografia més general (com la història de la crítica de Wellek, sense anar més lluny). *La cultura del catalanisme* (1995: 222-245) de J. L. Marfany li hauria permès explicar l'origen de bona part de les metàfores i la terminologia del catalanisme, com el nom mateix de *joventut*. La presència d'autors (considerats fins ara) menors és especialment interessant, però alguns ja han estat estudiats des d'altres perspectives, com ha fet, per exemple, M. Casacuberta en el cas de Jaume Sabartés; pel que fa a Medina, no és tan «paradoxal» (192) que Zanné l'admira, perquè ja l'havia posat en circulació Maragall al *Diario de Barcelona* («Tres poetas», 12-9-1899).

Cal agrair el treball minuciós de l'autora a l'hora de citar autors i llibres. Entre els pocs errors detectats, caldria corregir el nom de Paul Léauteaud (no Léanteaud (197), un error que ja es trobava a la revista); algun anacolut («Salvador Vilaregut, malgrat que les col·laboracions estrictament de creació literària no són gaire nombroses, i deixant de banda les traduccions anteriorment esmentades, oferí en el primer any...» [312]), o algunes interferències («l'exemplar recent estampat» [78]). Ens sembla discutible el criteri, no sabem si de les Publicacions Universitat Rovira i Virgili o de l'autora, de reproduir els textos amb l'ortografia amb què es van publicar: les normes ortogràfiques de cada tipografia o editorial variaven molt i sovint eren poc coherents; d'altra banda, quan no coincidien amb l'ortografia de l'autor, que sovint tampoc era gaire coherent, solia prevaler el criteri del tipògraf, amb la qual cosa poca informació ens dona aquesta transcripció sobre la voluntat de l'autor. A més, la manca de coneixement sobre aquelles normes ortogràfiques pot fer que la transcripció no sigui prou fidel; en qualsevol cas, l'accés en línia permet actualment que els interessats en aquestes qüestions accedeixin amb facilitat al text original. En resum, és millor adaptar els textos a l'ortografia actual, respectant els trets morfosintàctics i lèxics que es considerin. És de lamentar, un cop més, especialment en una editorial universitària, la manca d'índexs de noms, títols, capçaleres, etc., esmentats al volum.

Res de tot això no és obstacle perquè considerem aquest volum un estudi imprescindible per entendre la literatura de començaments del segle xx.

Lluís QUINTANA TRIAS
Universitat Autònoma de Barcelona

GALLÉN, Enric / RUIZ CASANOVA, José Francisco (ed.) (2018): *Bilingüisme, autotraducció i literatura catalana*. Lleida: Punctum, 310 p.

Aquest llibre recull les comunicacions que es van presentar en el quart simposi sobre literatura comparada catalana i espanyola organitzat pel grup de recerca TRILCAT de la Universitat Pompeu Fabra, grup que es dedica des de fa anys als estudis de recepció, traducció i literatura catalana (<<http://trilcat.upf.edu/>>). Com indica el títol, es tracta d'un volum de temàtica homogènia centrat en la problemàtica del bilingüisme i l'autotraducció. Tres contribucions, al davant, l'observen de manera panoràmica en les literatures gallega, basca i catalana; sis més n'examinen aspectes concrets en la cultura catalana contemporània; i la darrera, d'un caràcter diferent, la pren com a motiu central d'una reflexió autobiogràfica. El conjunt s'obre amb una presentació breu a càrrec d'Enric Gallén (p. 7-11), que n'explica les